

Felperzselt hómezők

Ujkéry Csaba regényéről

A trianoni évfordulóra jelenik meg Ujkéry Csaba *Felperzselt hómezők* című regénye: beszámoló egy tragikus történelmi korszak eseményeiről és traumáiról. A regény egy emberöltő történetét tekinti át 1916-tól: Ferenc József halálától 1943 teléig: a Don mentén harcoló magyar hadsereg pusztulásáig. Mindkét eseménynek – túl a maga történelmi jelentőségén – mondhatni: jelképes értelme volt: az uralkodó halála lezárta egy korszakot, amely az 1867-es kiegyezéssel kezdődött és valóban Magyarország modernizációjának (minden mulasztás és tévedés ellenére is) sikeres történelmi időszaka volt, a keleti frontra küldött magyar hadsereg pusztulása pedig lezárta azt a folyamatot, amely az ország 1920-ban indult konszolidációjával kezdődött és az 1938–1940-es területi revíziókkal érte el tetőpontját. A közöttük eltelt negyedszázad tanúja volt egy történelmi vereségnek: az első világháború elvesztésének és a trianoni országvesztésnek, és tanúja volt egy csendes felemelkedésnek, majd tanúja volt egy újabb történelmi katasztrófának, amelynek a doni katasztrófa a kezdete és az előképe volt.

Ujkéry Csaba regénye igen alaposan, hitelesen és meggyőzően mutatja be a történelmi eseményeket. Természetesen, mint minden regényvilágnak, az övének is van egyféle „víziója” a történelemtől, ezt a képet mindenestre tárgyilagos és részletes történelmi ismeretek hitelesítik. Ebben a tekintetben a regény nem egyszerűen narráció, hanem krónika is: igen sok történelmi dokumentumra támaszkodva és ezekből építkezve ad képet arról a negyed évszázadról, amely nagymértékben meghatározta a huszadik századi Magyarország sorsát: erőfeszítéseit, teljesítményeit és kudarcait. Ennek a negyed évszázadnak a következményei nagyrészt ma is érzékelhetők, például az elszakított területeken élő magyarság jelenidejű sorsában és tapasztalataiban.

A regény természetesen érinti az első világháború végének, illetve a trianoni békeszerződés megkötésének eseményeit is. Felidézi azokat a tragikus és megalázó napokat, midőn az Apponyi Albert által vezetett magyar béke delegáció hatalmas szellemi és erkölcsi küzdelemben próbált Magyarország javára könnyítéseket elérni az előre meghozott kegyetlen ítéleten. Apponyinak és társainak, közöttük Teleki Pálnak, a későbbi miniszterelnöknek (akinek nevéhez Erdély egy részének 1940-es visszatérése fűződik) igen nagy érdemei voltak abban, hogy Magyarország igazsága, ha nem érvényesült is, eljutott a nagyvilág közvéleményéhez és valamennyire megrendítette azt az általános ellenséges érzületet, amellyel az ország akkor a békeszerző hatalmak részéről találkozott. Tragédiájuk – és az ország tragédiája – volt, hogy hatalmas felkészültségük, kristálytiszta érvelésük, józan kompromisszum-készségük – és persze igazságuk akkor és ott hiábavalónak bizonyult. Mindazonáltal megilleti őket az utókor elismerése – ezt fejezi ki most Ujkéry Csaba regénye huszadik századi történelmünk tragikus évtizedeiről és tapasztalatairól.